

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

Присяжна Сніжана

Фіскальне стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності

Спеціальність
072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма «Фіскальне адміністрування»
кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала студентка
групи ФФАзм-21
Присяжна Сніжана

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Дмитрів В. І.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Тернопіль 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Поняття інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фіскального стимулювання	6
1.2. Організаційно-правові основи стимулювання інвестиційно- інноваційних процесів	12
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	19
2.1. Аналіз сучасного стану розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності	19
2.2. Оцінка фіскальних інструментів регулювання інвестиційно- інноваційних процесів	28
РОЗДІЛ 3. СВІТОВИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	35
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Актуальність теми. Економіка України вирізняється значною енергоємністю виробництва, переважанням екстенсивного розвитку сировинних галузей, низьким рівнем впровадження інновацій та зменшенням частки високотехнологічних виробництв. У той час як світова економіка демонструє прогрес, технологічна структура української економіки зазнає регресу. Практика провідних країн світу показує, що їхній значний економічний успіх базується на ефективній державній політиці у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності. Стратегічний курс України на інтеграцію в глобальний економічний простір вимагає активного застосування фінансових інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів. Це сприятиме досягненню позитивних соціально-економічних результатів та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Відновлення економіки України у післявоєнний період потребує розробки заходів, спрямованих на модернізацію виробничого потенціалу країни. Основними внутрішніми причинами сучасних економічних труднощів є технологічна деградація національного господарства, висока залежність від низькотехнологічних і сировинних галузей, а також зношеність і застарілість виробничих активів.

Значні досягнення економічної науки у вивченні інвестиційно-інноваційної діяльності, особливо в аспекті фінансового регулювання, знайшли відображення в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників: Дж. Бейлі, Л. Гітман, М. Джонк, Дж. Кейнс, Т. Крюгер, А. Сміт, Дж. Стігліц, Е. Хеннігер, В. Шарп, Й. Шумпетер та інші. Вивченню впливу фінансового регулювання на інноваційний розвиток економіки України присвячено роботи: Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Дзюблюка, О. Десятнюк, Я. Жаліла, О. Замаслова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, М. Крупки, І. Луніної, А. Мерзляка, М. Микитюка, С. Онікієнка, В. Опаріна, Л. Федулової, В. Федосова, С. Юрія.

Динамізм інноваційного розвитку економіки та вплив фінансово-економічної кризи та воєнні дії впливають на економічні процеси зумовлюють

актуальність цієї проблеми на сучасному етапі розвитку української економіки. Водночас окремі аспекти регулювання інвестиційно-інноваційних процесів залишаються недостатньо дослідженими.

Метою кваліфікаційної роботи є удосконалення теоретичних і організаційних основ податкового стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів та розробка практичних рекомендацій для їх оптимізації в умовах сучасного розвитку української економіки.

Об'єктом дослідження є фіскальний інструментарій стимулювання економічних процесів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в умовах воєнного часу.

Відповідно до поставленої мети визначено завдання дослідження:

- розкрити економічну природу інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фінансового регулювання для конкретизації основних векторів його впливу на цей процес;
- дослідити організаційно-правове забезпечення фінансового стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів;
- оцінити динаміку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств окремих галузей промисловості України з метою визначення рівня результативності цієї діяльності та виокремлення найбільш дієвих інструментів її фінансового стимулювання;
- проаналізувати фіскальні та грошово-кредитні інструменти у сфері регулювання інвестиційно-інноваційних процесів в контексті результативності їх застосування в Україні;
- проаналізувати особливості зарубіжного досвіду фінансового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності з метою окреслення перспектив його використання в Україні.

Методи дослідження. У цій кваліфікаційній роботі застосовано діалектичний метод пізнання, а також такі наукові методи: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, історичний метод, метод наукової абстракції

та системного аналізу, економіко-статистичний і розрахунково-аналітичний методи, методи порівняльного аналізу та графічного представлення даних.

Інформаційну базу дослідження становлять українські наукові статті, вітчизняні та зарубіжні посібники, монографії провідних учених, які присвячені питанням фіскального стимулювання. Додатково використано податкове та бюджетне законодавство України й країн ЄС, а також статистичні, аналітичні, звітні й інформаційні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Державної податкової служби України. Крім того, залучено статистичні, дослідницькі, аналітичні та звітні матеріали й публікації міжнародних організацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі теоретичні узагальнення та методичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності інвестиційно-інноваційних процесів у державі. Розроблені висновки та пропозиції можуть бути використані Державною податковою службою України та іншими органами державної влади й управління для формування та реалізації інвестиційно-інноваційної політики в сучасних умовах.

Апробація результатів дослідження. Результати нашого дослідження були апробовані на XXI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Тернопіль, 24 травня 2024 року) та збірнику наукових праць «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (м. Тернопіль, 2024 р. Вип. 4).

Загальний обсяг роботи становить 47 сторінок, наведено 7 таблиці, 6 рисунків, 35 літературних та інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття інвестиційно-інноваційної діяльності як об'єкта фіскального стимулювання

У світовій економічній літературі поняття «інновація» трактується як процес перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що знаходить своє відображення у створенні нових продуктів, технологій та рішень. Це визначення підкреслює зв'язок між науковими відкриттями та їхнім практичним застосуванням у виробництві й суспільному житті.

В економіці перехідного періоду, зокрема в Україні, термін «інновація» набув широкого використання. Він застосовується як самостійно, так і для опису споріднених понять, таких як «інноваційна діяльність» (сукупність дій, спрямованих на створення та впровадження нововведень), «інноваційний процес» (етапи розробки, впровадження та поширення інновацій) та «інноваційне рішення» (конкретні практичні впровадження нових ідей у вигляді технологій, продуктів чи послуг).

Загальна кількість визначень поняття «інновації» у науковій літературі перевищує сотню. Залежно від змісту та внутрішньої структури інновації класифікують за різними ознаками. Серед основних видів виділяють:

- технічні інновації – пов'язані зі створенням і впровадженням нових або вдосконалених продуктів, технологій, матеріалів;
- економічні інновації – спрямовані на оптимізацію фінансових і ресурсних потоків, зокрема нові бізнес-моделі або стратегії ціноутворення;
- організаційні інновації – стосуються змін у структурі підприємств, методах роботи або комунікації між підрозділами;
- управлінські інновації – зосереджені на впровадженні нових підходів до керування ресурсами, процесами чи персоналом.

Така багатогранність поняття «інновації» підкреслює його універсальність і застосування в різних сферах економічної, наукової та соціальної діяльності.

Наприклад, Б. Твіст визначає інновацію як «процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту» [1]; Ф. Ніксон вважає, що інновація — «сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що приводять до появи на ринку нових і поліпшених промислових процесів та обладнання» [2]. На думку Б. Санто, інновація — «такий суспільний, техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і у випадку, якщо вона (інновація) орієнтується на економічну вигоду, прибуток»[3].

У багатьох наукових джерелах інновація розглядається як процес, що визнає її динамічну природу. У цьому підході інновація сприймається як розвиток, який відбувається у часі й проходить через чітко визначені стадії: від зародження ідеї до її реалізації та впровадження.

Цій концепції притаманні два аспекти: динамічний аспект – акцентується на поступовості, етапності розвитку інновації, охоплюючи процес від початкових досліджень до повної інтеграції в економічну чи соціальну систему; статичний аспект – зосереджується на кінцевому результаті інноваційної діяльності, розглядаючи інновацію як завершений продукт, технологію або рішення, що стало результатом науково-виробничого циклу.

Такий підхід дозволяє всебічно аналізувати інновації як процес творення нового та його матеріалізацію у вигляді конкретних результатів, що впливають на суспільство, економіку чи окремі галузі.

Інновація є надзвичайно важливою економічною категорією сучасності, проте її концепція виникла понад століття тому. Відомий австрійський економіст Йозеф Шумпетер у 1912 році у своїй праці «Теорія економічного розвитку» сформулював концепцію інновацій, засновану на ідеї «нових комбінацій».

У межах цієї концепції інновація розглядається як ключовий двигун економічного розвитку, що включає створення нових продуктів, технологій, методів виробництва, ринків чи джерел постачання. Шумпетер наголошував на важливості підприємництва як рушійної сили впровадження інновацій у ринкову економіку.

Теорія ринкової економіки й капіталізму, викладена у праці Шумпетера, залишається надзвичайно актуальною. Багато її аспектів перегукуються з сучасними науковими дискусіями в галузі економічної політики, зокрема щодо ролі інновацій у забезпеченні стійкого економічного зростання, адаптації до технологічних змін і розв'язанні глобальних економічних викликів.

Йозеф Шумпетер відводив центральне місце в економічному розвитку нововведенням (інноваціям), які трактував надзвичайно широко. На його думку, інновації охоплюють зміни, спрямовані на впровадження і використання: нових різновидів споживчих товарів; удосконалених виробничих і транспортних засобів; освоєння нових ринків; впровадження нових форм організації у промисловості.

Шумпетер розглядав інновації як ключовий чинник, що стимулює економічний прогрес, створюючи нові можливості для розвитку підприємництва, підвищення продуктивності та формування конкурентних переваг. Його підхід залишається фундаментальним для розуміння динаміки економічних змін у сучасному світі.

Саме тому підприємець постійно шукає нові способи використання ресурсів, які дозволяють отримати прибуток. Нові технології надають підприємцю тимчасову монополію, яка забезпечує конкурентну перевагу. Однак згодом конкуренція та наслідування підривають цю монопольну позицію, що, у свою чергу, створює новий стимул для розробки та впровадження подальших інновацій.

Цей цикл, описаний Шумпетером, відображає динамічний характер ринкової економіки, де інновації стають ключовим механізмом розвитку,

забезпечуючи постійне оновлення технологій, процесів і продуктів у відповідь на конкурентний тиск.

Теорія Михайла Туган-Барановського, яка підкреслює вплив внутрішніх чинників, зокрема технічних змін у складі основного капіталу, на економічний розвиток, була доповнена і завершена Йозефом Шумпетером. Як зазначено вище, Шумпетер увів у науковий обіг категорію «інновація» і створив цілісну інноваційну теорію.

Шумпетер розвинув ідеї Туган-Барановського, зосередившись на ролі інноваційних процесів як основного чинника економічного прогресу. Він розглядав інновації як рушійну силу, що забезпечує динамічні зміни в економіці через запровадження нових продуктів, технологій, ринків і організаційних форм. Таким чином, концепції двох учених стали основою для сучасного розуміння економічного розвитку як процесу, що базується на інноваційних змінах.

Американський економіст І. Фішер трактував «інновації як могутній чинник інвестицій. Він доводив, що результатом відкриття є підвищення норми доходу над витратами, зростання ставки процента та пожвавлення інвестицій. Цей процес триватиме, доки не відбудеться інвестиційне насичення і, як наслідок, — зниження ставки процента, а також доти, доки підприємці отримуватимуть надприбутки від інноваційної діяльності. І. Фішер називає цю межу граничною продуктивністю інновацій» [4].

Наприклад, О. Пампура вважає, що термін «нововведення» це не що інше, як один з українських варіантів англійського «innovation», і тому немає жодної потреби «...шукати відмінностей між нововведеннями та інноваціями» [5].

Однак інновація, як правильно доводить Ю. Бажал «це не просто нововведення, а нова виробнича функція. Це зміна технології виробництва, яка має історичне значення і є необхідною. Інновація становить стрибок від старої виробничої функції до нової, але не кожне нововведення, нове виробництво є інновацією» [6].

Досліджуючи варіацію основних понять інноваційної діяльності, можна констатувати, що термін «інновація» має багатогранне використання: від надмірно узагальнених (широких) трактувань до вузькоспецифічних, переважно пов'язаних із технічними нововведеннями. Зазначимо, що чим ширшим є підхід до аналізу цього терміна, тим менш чітким стає його визначення.

Узагальнюючи різні підходи, можна виділити дві основні концепції щодо тлумачення терміна «інновація»: інновація як процес – низка науковців розглядає інновацію як динамічний процес упровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва та праці, а також методів управління. Цей підхід акцентує увагу на етапах створення та адаптації нововведень.

Інновація як продукт – інша група дослідників трактує інновацію як результат впровадження: нової техніки, технології, методів або організаційних рішень. У цьому контексті інновація виступає статичним результатом інноваційної діяльності. Таким чином, обидва підходи доповнюють одне одного, забезпечуючи комплексний погляд на природу інновацій і їхній внесок у розвиток економіки та суспільства.

На нашу думку, більш вдалим є визначення інновації відповідно до міжнародних стандартів, яке трактує її як кінцевий результат інноваційної діяльності. Це визначення охоплює такі аспекти:

- нові або вдосконалені продукти, які впроваджуються на ринку для задоволення потреб споживачів;
- нові або вдосконалені технологічні процеси, які застосовуються у практичній діяльності з метою підвищення ефективності виробництва чи надання послуг;
- нові підходи до надання соціальних послуг, що покращують якість життя населення та сприяють соціальному прогресу.

Такий підхід дозволяє чітко визначити інновацію як практично реалізований результат, що приносить цінність у різних сферах діяльності, поєднуючи технологічний, економічний і соціальний аспекти.

Отже, інновація — це нововведення, використання якого спричиняє якісні зміни у виробництві з метою отримання соціально-економічної вигоди або ефекту.

Інноваційні процеси на підприємстві являють собою сукупність етапів, стадій і дій, пов'язаних із ініціюванням, розробленням і впровадженням продукції чи технологій, які володіють новими властивостями. Такі властивості забезпечують більш ефективне задоволення наявних і майбутніх потреб, підвищують конкурентоспроможність підприємства і дають змогу протистояти ринковому тиску.

Таким чином, інноваційна діяльність є невід'ємною складовою інноваційного процесу, що об'єднує науку, техніку, підприємництво та інші сфери для створення та реалізації нововведень. Вона включає широкий спектр дій: від генерації ідей і проведення досліджень до впровадження кінцевого продукту чи технології на ринку. Інвестиції без впровадження інновацій не забезпечують очікуваних ефектів у повному обсязі. Це пов'язано з тим, що алогічно спрямовувати ресурси на реконструкцію застарілого обладнання, виробництво продукції, яка не користується попитом, або використання технологій із високими витратами ресурсів.

Таким чином, стає очевидною визначальна роль інвестиційного забезпечення в процесі впровадження інновацій. Інвестиції мають бути спрямовані на оновлення виробничих потужностей, створення конкурентоспроможної продукції та запровадження сучасних, ресурсоефективних технологій. Це дозволяє досягати синергетичного ефекту, де поєднання інвестицій і інновацій забезпечує стійке економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Варто чітко розмежовувати поняття «інновації» та «інвестиції», незважаючи на їхній тісний взаємозв'язок. Інвестиції вітчизняні та зарубіжні економісти трактують як довгострокове вкладення капіталу в різні сфери й галузі економіки, інфраструктуру, соціальні програми, а також у заходи з охорони навколишнього природного середовища. Такі вкладення можуть

здійснюватися як усередині країни, так і за її межами. Головною метою інвестицій є розвиток виробництва, соціальної сфери, підприємництва, а також отримання економічного або соціального ефекту.

Інновації, у свою чергу, стосуються створення, впровадження та використання нових рішень, технологій, продуктів чи підходів, спрямованих на підвищення ефективності, конкурентоспроможності та задоволення нових потреб. Таким чином, інвестиції є фінансовим інструментом, який може підтримувати та стимулювати інноваційну діяльність, тоді як інновації слугують рушійною силою, що визначає напрямки ефективного використання інвестиційних ресурсів.

Інвестиційна та інноваційна діяльність становлять ключову ланку економічної політики держави та є основою для підтримання соціальних цінностей. Їх ефективна реалізація є критичною умовою для досягнення таких цілей: економічне зростання – забезпечення сталого приросту ВВП і створення нових можливостей для розвитку підприємств; приріст соціального ефекту – підвищення рівня добробуту населення, зокрема через поліпшення якості соціальних послуг, освіти та охорони здоров'я; збалансованість макроструктури – оптимізація співвідношення між секторами економіки для забезпечення стійкості та гармонійного розвитку; підвищення оплати праці – досягнення рівня заробітної плати, який буде стимулювати продуктивність праці, створюючи додаткову мотивацію для працівників і сприяючи зростанню їх купівельної спроможності.

1.2. Організаційно-правові основи стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів

Фіскальне регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності здійснюється через законодавчі, структурні та функціональні інституції, які формують систему норм, правил і вимог, що регламентують цю сферу.

Основні напрями фіскального регулювання включають:

- Податкові стимули – надання податкових пільг, знижок, кредитів або відстрочення сплати податків для підприємств, які інвестують в інноваційні проєкти.
- Бюджетне фінансування – підтримка інноваційних проєктів через державні гранти, субсидії або спеціалізовані програми.
- Контроль за дотриманням норм – моніторинг виконання податкових і фінансових зобов'язань учасниками інноваційної діяльності.
- Механізми перерозподілу ресурсів – використання податкових надходжень для фінансування інноваційних ініціатив і проєктів.
- Захист інвестицій – гарантування стабільності податкової політики для залучення інвесторів у довгострокові інноваційні проєкти.

Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, забезпечуючи ефективне використання фінансових ресурсів і стимулювання економічного зростання.

Ключовими елементами, які формують інституційне середовище інноваційного розвитку промислового сектору України, є:

1. Суб'єкти інституційного забезпечення інноваційної діяльності – державні органи, наукові установи, бізнес-структури, інвестиційні фонди, громадські організації та міжнародні партнери, які відіграють роль у створенні, підтримці та реалізації інноваційних проєктів.

2. Законодавча та нормативно-правова база – сукупність законів, постанов, інструкцій і нормативних документів, що регулюють інноваційну діяльність, встановлюють її правові засади та визначають механізми підтримки.

3. Програмні документи у сфері інноваційної діяльності – національні стратегії, програми розвитку інновацій, плани дій, які визначають пріоритетні напрями інноваційного розвитку, ресурси та очікувані результати.

4. Інноваційна інфраструктура – мережа установ і механізмів, які підтримують інноваційну діяльність, включаючи науково-дослідні центри,

технопарки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди, кластери та інші організації, що сприяють розробці та впровадженню інновацій.

Таблиця 1.1

**Характеристика суб'єктів фіскального регулювання
інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні***

№	Суб'єкт інституційного забезпечення	Функції, покладені на органи державної влади
1.	Верховна Рада України	Розробляє та ухвалює нормативно-правові документи
2.	Кабінет Міністрів України	Забезпечує розвиток і підтримку науково-технічного та інноваційного потенціалу держави, у т. ч. шляхом забезпечення розроблення й виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, а також ужиття заходів щодо вдосконалення державного регулювання в науково-технічній сфері, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, установ та організацій
3.	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації, зокрема, інвестиційної й інноваційної політики та формування в Україні інноваційної інфраструктури
4.	Міністерство освіти і науки України	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики, зокрема, у сфері освіти, науки, інновацій, інформатизації й інтелектуальної власності
5.	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами	Головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності й управління національними проектами; до сфери управління агентства належать 27 регіональних центрів з інвестицій і розвитку, Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, ДП «Державна інвестиційна компанія»
6.	Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (з 2014 р. — Державне агентство з питань електронного урядування)	Здійснює реалізацію державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; до сфери управління агентства належать Український інститут науково-технічної та економічної інформації, ДП «Український державний центр науково-технічної та інноваційної експертизи», 10 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації, Державна інноваційна небанківська фінансово-кредитна установа «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу»

Ці елементи створюють комплексне інституційне середовище, яке забезпечує сприятливі умови для стимулювання інноваційного розвитку промислового сектору, його конкурентоспроможності та інтеграції в глобальні ринки.

Трансформаційні інституційні процеси супроводжуються системними змінами, що охоплюють суб'єктів політичних, ідеологічних, економічних

відносин, а також усе суспільство загалом. Ці зміни формують складну ієрархічну систему взаємовідносин.

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладаються в Конституції України, зокрема у статті 54, яка гарантує свободу наукової, технічної та творчої діяльності, захист прав інтелектуальної власності та підтримку державою розвитку інновацій.

Окрім Конституції України, положення, що регулюють інноваційну діяльність, містяться в багатьох інших актах різних галузей законодавства. Їх можна умовно поділити на дві групи:

1. Загальні акти законодавства – нормативно-правові акти, які регулюють основи функціонування економіки, права суб'єктів підприємницької діяльності, податкову та митну політику, фінансування науки і освіти.

- Приклад: Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

2. Спеціалізовані акти законодавства – нормативні документи, що спрямовані безпосередньо на підтримку та стимулювання інноваційної діяльності.

- Приклад: Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій».

Ці акти формують правову основу для розвитку інноваційної політики, регулювання відносин у цій сфері та створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності.

Основним правовим актом, що регулює інноваційну діяльність в Україні, є Закон України «Про інноваційну діяльність». Цей нормативно-правовий документ створює сприятливе середовище для стимулювання зростання виробництва та підвищення конкурентоспроможності продукції національних виробників як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Закон визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності, окреслює форми державного стимулювання

інноваційних процесів і спрямований на забезпечення сталого розвитку економіки України шляхом упровадження інноваційних підходів.

У сучасній системі державного регулювання ключову увагу приділяють класифікації методів за формами впливу на суб'єктів ринку (прямі та опосередковані) та за способом реалізації (правові, адміністративні, економічні). У процесі регулювання можлива інтеграція різних методів, які по-різному впливають на національну економіку. При цьому домінування адміністративних методів може свідчити як про характер економічної системи (наприклад, неринкової), так і про особливості регуляторних механізмів у межах ринкової економіки (див. рис. 1.1).

Рис. 1.1. Систематизація методів державного регулювання

Методи прямого регулювання спрямовані на безпосереднє втручання держави в економічні процеси та діяльність суб'єктів господарювання. Вони передбачають реалізацію заходів через застосування інструментів адміністративного впливу та використання державного бюджету, зокрема

шляхом виділення асигнувань. Особливістю таких методів є те, що вони не залучають додаткових матеріальних стимулів, а ґрунтуються на застосуванні механізмів державної влади.

Методи непрямого регулювання спрямовані на створення сприятливого економічного середовища, яке стимулює суб'єктів ринкової економіки діяти відповідно до стратегічних цілей держави. Таке опосередковане регулювання реалізується через вплив на економічні інтереси за допомогою інструментів фінансової, грошово-кредитної, цінової та інвестиційної політики.

**Рис. 1.2. Основні елементи фінансового регулювання
інвестиційно-інноваційних процесів***

Інвестиційно-інноваційний потенціал є однією з ключових складових економічного розвитку країни. У зв'язку з цим важливо враховувати вплив фінансового регулювання на процеси інвестиційно-інноваційного розвитку, оскільки інноваційна та науково-дослідна діяльність суб'єктів господарювання вже тривалий час виступає основним інструментом забезпечення високої

конкурентоспроможності країн на глобальному ринку. Ефективна підтримка та стимулювання цих видів діяльності значною мірою залежать від особливостей структури фінансового регулювання (див. рис. 1.2).

Залежно від цілей податкового регулювання, податкові канікули можуть надаватися всім суб'єктам господарювання незалежно від виду їхньої економічної діяльності або лише тим платникам податків, які відповідають визначеним критеріям відповідно до встановлених державних пріоритетів. Застосування податкових канікул може поширюватися як на прибуток від усієї діяльності платника податків, так і лише на ту його частину, яка пов'язана з предметом стимулювання, наприклад, з конкретними інвестиційними чи інноваційними проєктами.

Економічні методи державного регулювання економіки відіграють ключову роль у реалізації основних функцій і завдань уряду, сприяючи досягненню макроекономічної стабілізації та коригуванню недоліків ринкових механізмів. Їх застосування спрямоване на формування такого економічного середовища, яке стимулює суб'єктів ринку до діяльності в інтересах суспільства та сприяє розв'язанню завдань соціально-економічного розвитку країни. Система економічних методів охоплює інструменти фіскального, грошово-кредитного, цінового та валютного регулювання.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності

Збройна агресія російської федерації проти України спричинила суттєві негативні наслідки для економічної політики, а також виробничого, інфраструктурного та соціального розвитку суб'єктів господарювання в Україні. Руйнування виробничих потужностей та соціальної інфраструктури, згорання економічних зв'язків і зупинка виробничих процесів на промислових підприємствах унаслідок бойових дій у південних, центральних і східних регіонах України призвели до відтоку капіталу та істотного скорочення інноваційної активності промислових підприємств як у зазначених регіонах, так і в країні загалом.

Післявоєнний період відновлення економіки України вимагає інтенсифікації процесів залучення інвестиційного капіталу та розробки стимулюючих механізмів для активного впровадження інноваційної діяльності. На нашу думку, саме ефективне залучення інвестицій та реалізація інноваційних проєктів стануть ключовими чинниками відновлення економічного потенціалу України, а також сприятимуть відновленню втрачених під час війни комунікацій між суб'єктами господарювання.

У цьому контексті дослідження сучасних інвестиційних і інноваційних процесів в Україні, а також розробка дієвих механізмів активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств є вкрай актуальними й потребують глибокого наукового аналізу.

Зосереджуючи увагу на інвестиційно-інноваційній активності, слід підкреслити, що її активізація є ключовим чинником розвитку економічних процесів як на рівні окремих територій та регіонів, так і країни в цілому.

Інвестиції переважно розглядаються в тісному зв'язку з інноваціями, оскільки вони виступають одним із найефективніших інструментів структурних змін і трансформацій на промислових підприємствах, що, у свою чергу, сприяє загальному зміцненню національної економіки.

Післявоєнна відбудова та структурні перетворення в економіці України потребують вирішення стратегічно важливих завдань, зокрема оновлення основного капіталу та підвищення якісних параметрів інноваційного розвитку на рівні окремих суб'єктів господарювання та економіки в цілому. Ефективне економічне зростання є неможливим без належного залучення інвестиційних ресурсів і створення умов для їх раціонального використання.

Для оцінки основних тенденцій інвестиційної активності в Україні доцільно виокремити ключові показники, такі як обсяг залучених інвестицій, структура інвестицій за галузями, рівень іноземних інвестицій, а також регіональний розподіл. У подальшому ці дані можуть бути систематизовані у таблиці для зручності аналізу див. табл. 2.1. [13].

Таблиця 2.1.

Динаміка валового внутрішнього продукту та розміру капітальних інвестицій в Україні за період 2017 – 2022 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ВВП, млрд грн	2981227	3560596	3977198	4222026	5459574	5191028
ВВП у % до попереднього періоду	*	19,43%	11,70%	6,16%	29,31%	-4,92%
Капітальні інвестиції (фактична вартість), млн грн	448461,5	578726,4	623978,9	508217	673899,3	409785,3
Капітальні інвестиції у % до попереднього періоду	*	29,05%	7,82%	-18,55%	32,60%	-39,19%
Капітальні інвестиції у % до ВВП	15,04%	16,25%	15,69%	12,04%	12,34%	7,89%

Результати проведеного дослідження демонструють тенденцію до зростання обсягів інвестицій та підвищення інвестиційної активності промислових підприємств України у період 2017–2019 рр. Це зростання зумовлене економічними трансформаціями та позитивною динамікою економічних процесів у країні. Зокрема, обсяг капітальних інвестицій зріс із 448,9 млрд. грн. у 2017 році до 624 млрд. грн. у 2019 році.

Однак, під впливом наслідків пандемії COVID-19 та збройної агресії Російської Федерації, у подальші роки спостерігається значне скорочення інвестиційної активності. У 2020 році обсяг капітальних інвестицій зменшився на 18,55% порівняно з 2019 роком і становив 508,3 млрд. грн. У 2022 році цей показник знизився ще на 39,19%, досягнувши рівня 409,8 млрд. грн. Ці дані ілюструють вплив кризових явищ на економічний розвиток України та інвестиційний клімат.

Аналізуючи динаміку та прогнозні тенденції інвестиційної активності в Україні, слід зазначити, що за умови збереження поточної негативної динаміки обсяги капітальних інвестицій можуть значно скорочуватися в майбутньому. Ця тенденція, а також її можливі наслідки для економіки, ілюструються на рисунку 2.1, який відображає як фактичні дані, так і прогнозовані показники капітальних інвестицій у контексті впливу кризових явищ.

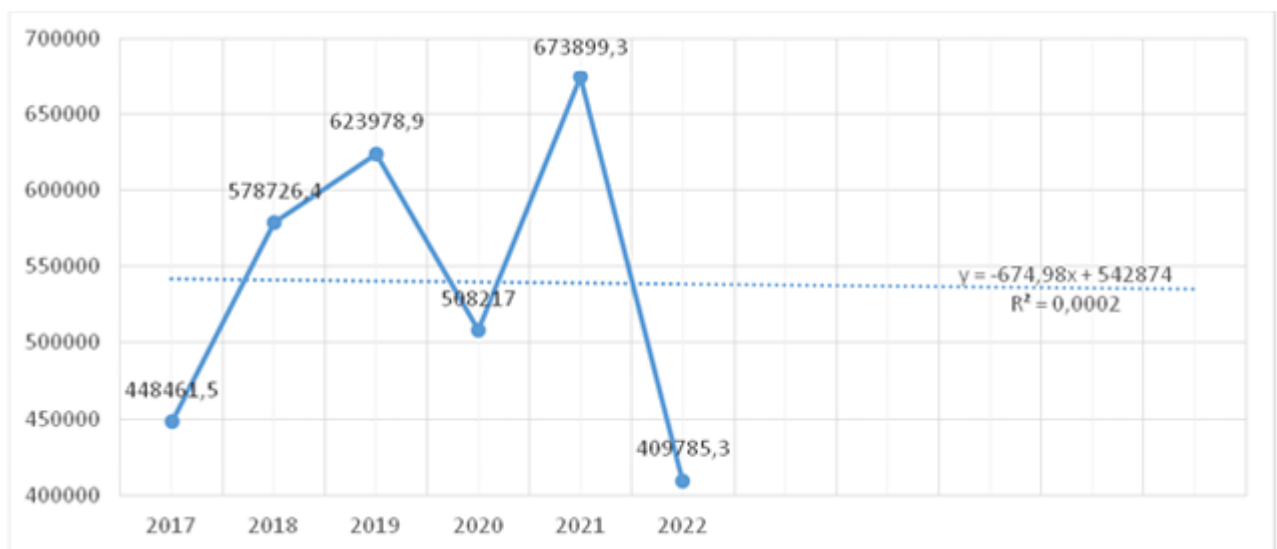

Рис. 2.1. Динаміка надходжень капітальних інвестицій в Україну за період 2017 – 2022 роки [13]

Інвестиційна активність в Україні демонструє тенденцію до зниження у співвідношенні з виробленим ВВП. Зокрема, найвище значення частки капітальних інвестицій у ВВП було зафіксовано у 2018 році та становило 16,25%. Найнижчий показник спостерігався у 2022 році, коли частка інвестицій скоротилася до 7,84% від обсягу ВВП.

Ця динаміка свідчить про значний вплив військової агресії російської федерації, яка стала серйозною перешкодою для залучення та ефективного використання капіталу в економіці України. Ситуацію ускладнює також суттєве зниження обсягів міжнародних (іноземних) інвестицій у національну економіку, що є одним із ключових негативних трендів інвестиційної активності в умовах війни.

Ці обставини наголошують на необхідності розробки дієвих механізмів стимулювання інвестиційного клімату та покращення умов для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій див. таблиця 2.2. [13].

Таблиця 2.2.

Іноземні інвестиції в Україну за період 2017 – 2023 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ППІ в економіку України, млн. дол. США	3692	4455	5860	-868	6687	1152	1179
Динаміка		20,67	31,54	-114,81	-870,39	-82,77	2,34
ППІ з економіки України, млн. дол.США	8	-5	642	82	-198	529	36
Динаміка		-162,5	-12940	-87,23	-341,46	-367,17	-93,19
Сальдо ППІ, млн. дол.США	3684	4460	5218	-950	6885	623	1143
Динаміка		21,06	17	-118,21	-824,74	-90,95	83,47

Результати проведеного аналізу свідчать про різке зниження активності іноземних інвесторів щодо вкладень у національну економіку України. Протягом 2017–2019 років спостерігався поступовий приріст обсягів іноземних інвестицій, які досягли рівня 5860 млн. дол. США. У 2021 році зафіксовано пік інвестиційної активності, коли обсяг вкладень склав 6687 млн. дол. США.

Однак, унаслідок військової агресії Російської Федерації у 2022 році, показник іноземних інвестицій різко знизився до 1152 млн. дол. США, а в 2023 році залишався на низькому рівні, становлячи лише 1179 млн. дол. США.

Ця динаміка демонструє значний вплив кризових явищ на інвестиційний клімат України, що вимагає розробки ефективних стратегій для відновлення

довіри міжнародних інвесторів та активізації їхньої участі в економічному розвитку країни.

Слід зазначити, що у 2022 році перевищення обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну над відтоком інвестицій з країни склало лише 31 млн дол. США. Цей показник свідчить про вкрай низький рівень зацікавленості іноземних інвесторів у вкладеннях до економіки України, що перебуває у стані війни. Небажання інвесторів ризикувати своїми капіталами за таких обставин є природним наслідком підвищеного рівня невизначеності та економічних ризиків.

Ця ситуація підкреслює важливість розробки державою інструментів стимулювання іноземних інвестицій, зокрема механізмів страхування інвестиційних ризиків, надання податкових пільг та забезпечення прозорості і стабільності економічної політики.

Практика функціонування промислових підприємств та залучення іноземного капіталу в економіку України вказує на низку ключових проблем, які суттєво впливають на рівень інвестиційної активності. До основних проблем належать:

1. Високий рівень ризиків, пов'язаних із війною: Збройна агресія створює значну невизначеність для інвесторів, підвищуючи ризик втрати капіталу через руйнування інфраструктури, виробничих потужностей та нестабільність економічної ситуації.

2. Непрозорість бізнес-середовища: Складнощі з отриманням дозволів, корупційні ризики та нерозвиненість правового захисту інвесторів стримують залучення іноземного капіталу.

3. Недостатній рівень інвестиційної інфраструктури: Відсутність сучасних логістичних та індустріальних об'єктів, які б відповідали вимогам міжнародних інвесторів, обмежує можливості для розвитку інвестиційної діяльності.

4. Високі витрати на відновлення: Зруйновані підприємства та інфраструктура потребують значних ресурсів для відновлення, що зменшує привабливість для нових інвестицій.

5. Нестача стимулюючих механізмів: Недостатній розвиток механізмів страхування інвестиційних ризиків, податкових стимулів та гарантій для іноземних інвесторів обмежує їхню зацікавленість у співпраці з українськими підприємствами.

6. Втрата ринків збуту: Через війну та скорочення внутрішнього попиту багато промислових підприємств зіштовхуються з проблемами реалізації продукції, що знижує їхню привабливість для інвесторів [32].

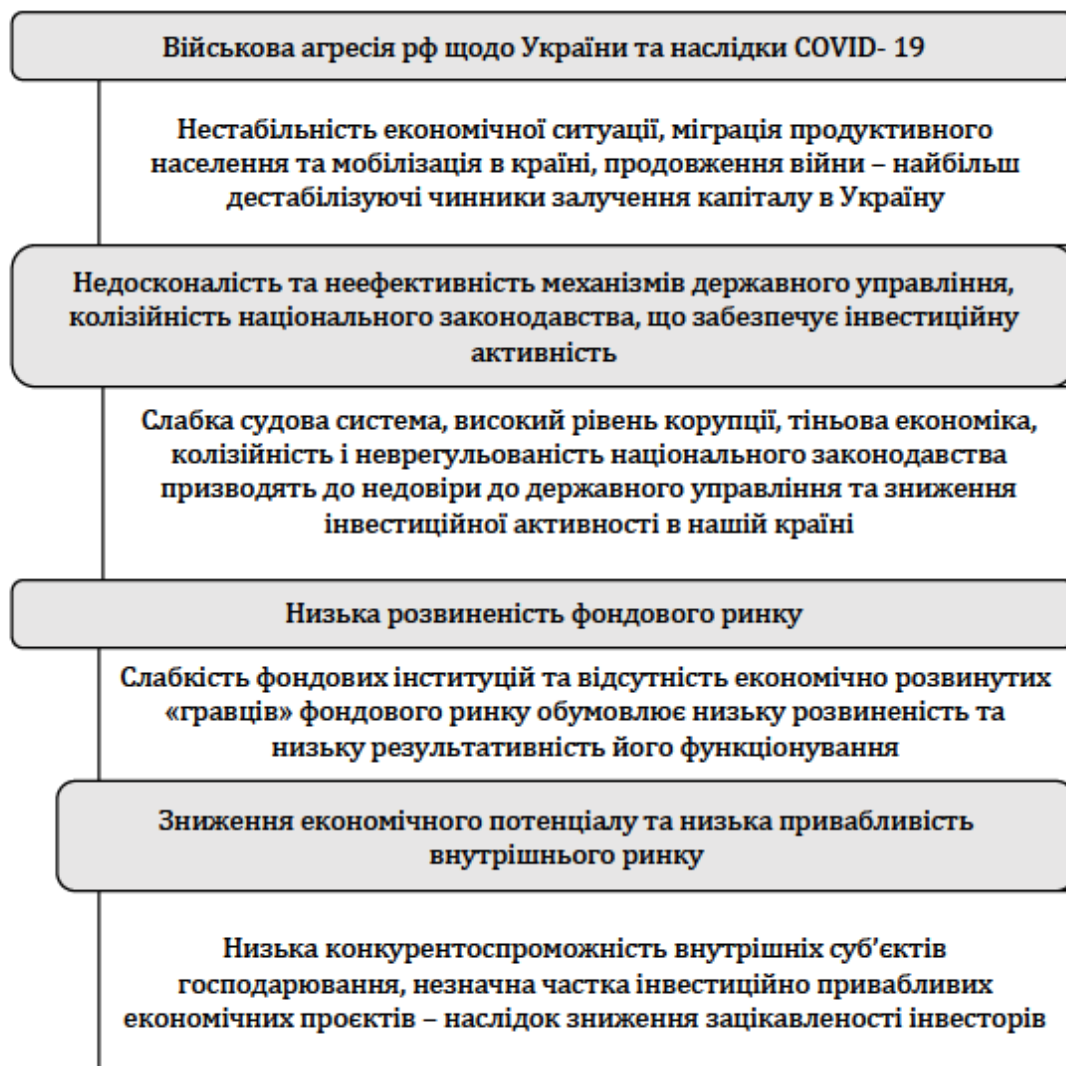

Рис. 2.2. Основні чинники інвестиційної активності в Україні

Ці проблеми вимагають впровадження комплексних реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, зокрема через створення сприятливих умов для інвесторів, відновлення інфраструктури, забезпечення правового захисту капіталу та активізацію міжнародного співробітництва.

На нашу думку, саме зазначені дестабілізуючі чинники спричиняють зниження інвестиційної активності, а відтак і інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні. Ця залежність чітко простежується на основі статистичних даних, представлених у таблиці 2.3, які відображають динаміку інвестиційних і інноваційних процесів у промисловості.

Таблиця 2.3.

**Інноваційна активність промислових підприємств в Україні за період
2017 – 2023 рр.**

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість інноваційно активних промислових підприємств, од.	759	777	782	808	756	611
Витрати на інновації промислових підприємств, млн грн	9117,5	12180,1	14220,9	14406,9	13942,1	11095,7
Кількість промислових підприємств, що впроваджувати інновації (продукцію та/або технологічні процеси), од.	672	739	687	717	692	597
Кількість упровадженої інноваційної продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, од.	2387	3843	2148	4066	2947	2112
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг), млн грн	17714,2	24861,1	32264,9	47526,2	37903,2	28704,2

Як свідчить аналіз, інноваційна активність промислових підприємств України у період 2017–2023 рр. демонструє тісний взаємозв'язок із рівнем залучення інвестиційного ресурсу. Інвестиції виступають фундаментом для розробки, впровадження та реалізації інноваційних ідей, забезпечуючи необхідні фінансові, технологічні та організаційні можливості для модернізації виробництва і створення конкурентоспроможної продукції.

Кореляція між рівнем інвестицій та інноваційною активністю свідчить про те, що підвищення інвестиційного потоку сприяє інтенсифікації інноваційних процесів. Водночас зниження інвестицій, яке спостерігалось в

кризові періоди, зокрема через військову агресію, безпосередньо вплинуло на зменшення кількості та якості інновацій, реалізованих промисловими підприємствами.

Таким чином, створення сприятливих умов для залучення інвестицій є ключовим чинником підтримки та розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Найбільше зниження інноваційної активності промислових підприємств спостерігалось у період 2020–2022 рр., що було обумовлено наслідками пандемії COVID-19 та повномасштабною війною в Україні. Ці події спричинили значне скорочення фінансових ресурсів, спрямованих на інноваційні проєкти, а також порушення ланцюгів постачання, втрату ринків збуту та руйнування інфраструктури.

У цей період підприємства були змушені переорієнтовувати свої ресурси на підтримання базової діяльності, що суттєво обмежило можливості для інвестування в інновації. Крім того, зростання рівня ризиків і невизначеності призвело до зниження як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій у науково-дослідницьку та дослідно-конструкторську діяльність.

Ця ситуація підкреслює необхідність створення державних програм підтримки інноваційної діяльності, зокрема через стимулювання інвестицій та розробку спеціальних інструментів для компенсації втрат, пов'язаних із кризовими явищами.

Дисбаланс у сфері інноваційної активності та розвитку в Україні відображається у низьких позиціях країни в Глобальному індексі інновацій. Зокрема, у 2017 році Україна займала 50-те місце серед 128 країн світу, що свідчило про певний рівень конкурентоспроможності у глобальній інноваційній екосистемі. Однак, у 2022 році рейтингова позиція України знизилася до 57-го місця серед 132 країн світу.

Це свідчить про поступове погіршення інноваційного клімату, обумовлене як внутрішніми факторами (недостатнє фінансування, відсутність належної інфраструктури для підтримки інновацій), так і зовнішніми чинниками, такими як економічна нестабільність, пандемія COVID-19 та війна.

Динаміка позицій України в Глобальному індексі інновацій представлена у таблиці 2.4, що дає змогу детальніше проаналізувати ключові причини та наслідки змін у цьому рейтингу. Це підкреслює необхідність розробки національної стратегії інноваційного розвитку, орієнтованої на підвищення міжнародної конкурентоспроможності [34].

Таблиця 2.4.

**Місце України у Глобальному індексі інновацій
за період 2017 – 2022 рр.**

Показник	Ранг					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ГП	50	43	47	45	49	57
Інноваційні ресурси	77	75	82	71	76	77
Результати інновацій	40	35	36	37	37	35
Інститути	101	107	96	93	91	97
Людський капітал і дослідження	41	43	51	39	44	49
Інфраструктура	90	89	97	94	94	92
Розвиток ринку	81	89	90	99	88	102
Розвиток бізнесу	51	46	47	54	53	48
Результати знань та технологій	32	27	28	25	33	36
Результати креативної діяльності	49	45	42	44	48	63

Вищезазначене підкреслює нагальну необхідність активізації інноваційної діяльності в Україні. Особлива увага має бути зосереджена на таких напрямках:

1. Збільшення результативності знань і технологій: Створення сприятливих умов для комерціалізації наукових досліджень і розробок, а також впровадження нових технологій у виробничі процеси.

2. Посилення результативності креативної діяльності: Розвиток індустрій, що базуються на креативності, таких як дизайн, ІТ, медіа та культурна економіка, що мають значний потенціал для стимулювання інновацій.

3. Розвиток ринку: Зміцнення фінансової системи, створення інвестиційно привабливих умов для іноземних та внутрішніх інвесторів, а також стимулювання конкуренції для підвищення ефективності.

4. Більш ефективне використання людського капіталу: Інвестування у якісну освіту, підготовку кадрів, розвиток STEM-напрямів і сприяння міграції талантів всередині країни для забезпечення регіонального розвитку.

5. Розвиток інститутів, що відповідають за інноваційну активність: Створення дієвих державних і приватних інституцій, які б координували інноваційну діяльність, підтримували стартапи, стимулювали співпрацю між наукою, бізнесом і владою.

Активізація цих напрямів сприятиме створенню більш динамічного та результативного інноваційного середовища, що стане основою для підвищення міжнародної конкурентоспроможності України. Порівняно низький рівень інноваційної діяльності промислових підприємств та недостатній обсяг її фінансування є результатом низки внутрішньоекономічних процесів, які мають значний вплив на економіку України.

Всі ці фактори перешкоджають активному розвитку інноваційної діяльності, обмежуючи можливості для впровадження нових технологій і знижуючи конкурентоспроможність промислових підприємств. Для подолання цих викликів необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на покращення інноваційного клімату, розвиток інфраструктури та стимулювання інвестицій.

2.2. Оцінка фіскальних інструментів регулювання інвестиційно-інноваційних процесів

Становлення інвестиційно-інноваційної моделі економіки є неможливим без впровадження державою комплексу стимулюючих інструментів, особливо фіскального характеру. Ефективна система податкових та фінансових стимулів здатна забезпечити сприятливі умови для залучення інвестицій і активізації інноваційної діяльності.

Однією з ключових умов досягнення стабільного і довготривалого економічного зростання в Україні є активна інвестиційно-інноваційна діяльність. Це включає залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, підтримку дослідницької діяльності, розвиток технологічних стартапів та впровадження сучасних технологій у промисловість.

Фіскальні інструменти, такі як податкові пільги для підприємств, які інвестують у науку та інновації, створення спеціальних економічних зон із пільговим режимом оподаткування, а також державне субсидування стратегічних інноваційних проєктів, можуть стати основою для формування нової економічної моделі, орієнтованої на високотехнологічний розвиток.

Прийняття Податкового кодексу України призвело до значного звуження обсягу та переліку фіскальних інструментів, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності. Такий підхід до податково-бюджетної політики суттєво обмежує можливості підтримки науково-технологічного розвитку та інноваційного потенціалу країни.

Відсутність достатніх фіскальних стимулів, таких як податкові пільги для підприємств, що інвестують у дослідницько-конструкторську діяльність, або знижені ставки оподаткування для високотехнологічних галузей, ставить під загрозу конкурентоспроможність української економіки. Це може призвести до відставання у впровадженні сучасних технологій, зниження інноваційної активності та втрати позицій на міжнародних ринках.

Для запобігання цим негативним тенденціям необхідне перегляд фіскальної політики з метою розширення інструментів стимулювання інноваційної діяльності, зокрема через впровадження податкових пільг, державних грантів і субсидій для інноваційних проєктів.

Стимулювання впровадження інновацій є ключовим пріоритетом соціально-економічної політики більшості сучасних держав. Надання податкових пільг та інших стимулів для підтримки інноваційної діяльності, хоча й призводить до тимчасового скорочення бюджетних надходжень, має довгостроковий позитивний ефект.

Зниження податкового навантаження для підприємств, що інвестують у дослідницько-конструкторські розробки, впровадження нових технологій та інноваційних проєктів, сприяє створенню робочих місць, збільшенню продуктивності та підвищенню конкурентоспроможності економіки. У довгостроковій перспективі це компенсує початкові втрати бюджету за рахунок зростання економічної активності, збільшення бази оподаткування та зростання доходів від високотехнологічних секторів.

Таким чином, ефективна система податкових стимулів стає важливим інструментом державної політики, спрямованої на забезпечення сталого економічного розвитку та інноваційного прориву.

Слід зазначити, що головною метою фіскального регулювання в Україні є формування соціально-орієнтованої ринкової економіки. До ключових завдань фіскальної політики належать стабілізація економічного середовища, створення передумов для сталого економічного зростання та підвищення рівня добробуту населення.

Фіскальне регулювання спрямоване на забезпечення оптимального розподілу фінансових ресурсів, стимулювання інвестицій та інновацій, а також реалізацію соціальних програм, які сприяють скороченню нерівності та поліпшенню умов життя громадян. Ефективне виконання цих функцій є основою для досягнення довгострокового розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності на глобальному рівні.

У більшості розвинених країн світу система податкових пільг, орієнтованих на стимулювання інвестицій та інновацій, здебільшого інтегрується в механізм оподаткування прибутку підприємств. Це зумовлено значущою роллю цього податку у формуванні бюджетних доходів, що забезпечує його високе фіскальне значення.

Податкові стимули, такі як знижені ставки, податкові кредити, амортизаційні пільги чи звільнення від оподаткування на частину прибутків, інвестованих у дослідження та розробки, дозволяють підтримувати економічно

важливі сектори. Такий підхід сприяє заохоченню підприємств до інноваційної діяльності, оновлення основних фондів та впровадження сучасних технологій.

У той же час, фіскальна прив'язка податкових пільг до прибутку підприємств забезпечує баланс між потребами економічного стимулювання та необхідністю підтримання стабільних бюджетних надходжень. Це робить такі механізми ефективним інструментом розвитку інноваційної економіки (див. табл. 2.5) [34-35].

Таблиця 2.5

**Динаміки податкових надходжень до державного Бюджету України
2017 – 2023 роки у млн. грн.**

Показник	Рік						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПДФО	75033,4	91741,8	275458,5	295107,3	349785,5	420672,6	496343,0
Місцеві податки і збори	58695,1	61026,4	73575,3	75686,2	89896,6	84567,3	100008,8
Податок на прибуток	66911,9	96882,3	117316,8	118471,8	163844,5	130561,8	159290,4
ПДВ	313980,6	374508,2	378690,2	400600,1	536489,2	467001	580797,3
Акцизний податок	108293,4	118852,4	130753,3	146681,4	172064	105215,2	175716,4
Мито	24541,9	27076,6	30086	30460,5	38177,2	23311,4	40156,5
Інші податки	37697,4	216260,8	64441,7	69679,9	103547,1	111895,8	85772,6
Всього	627153,7	986348,5	1070321,8	1136687,2	1453804,1	1343225,1	1638085,0

Для аналізу податкових надходжень за видами податків важливо зазначити, що всі податки класифікуються на прямі та непрямі. Прямі податки

відіграють ключову роль як фінансовий регулятор доходів платників, рівня їхньої фінансової активності та обсягів сукупного споживання.

Прямі податки, такі як податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб і майнові податки, стягуються безпосередньо з доходів або майна платників. Вони впливають на перерозподіл доходів у суспільстві та можуть стимулювати або, навпаки, обмежувати економічну активність залежно від ставок оподаткування і механізмів їхнього застосування.

Непрямі податки, до яких належать податок на додану вартість (ПДВ), акцизи та мита, впливають переважно на кінцевих споживачів через механізм цін. Вони забезпечують стабільні надходження до бюджету, але меншою мірою виконують регулюючу функцію порівняно з прямими податками.

Розуміння впливу різних видів податків на економіку дозволяє ефективно оцінювати їхню роль у формуванні державних доходів та регулюванні економічної діяльності.

У Податковому кодексі України інвестиційно-інноваційна складова реформування податку на прибуток підприємств реалізується через впровадження низки механізмів, спрямованих на стимулювання розвитку підприємств та їхньої інноваційної діяльності. Серед основних інструментів, передбачених ПКУ, можна виокремити:

1. Зменшення податкової бази: Надання можливості підприємствам зменшувати оподатковуваний прибуток шляхом врахування витрат, пов'язаних із інноваційною діяльністю, модернізацією основних засобів або участю в інвестиційних проєктах.

2. Застосування знижених ставок податку: Використання диференційованих ставок оподаткування для підприємств, які здійснюють інвестиційну або інноваційну діяльність, з метою стимулювання їхнього розвитку.

3. Інноваційний податковий кредит: Надання можливості платникам податків тимчасово зменшувати розмір податкових зобов'язань за рахунок

витрат на дослідницько-конструкторські розробки, упровадження нових технологій або розробку інноваційної продукції.

4. Звільнення від оподаткування окремих галузей чи суб'єктів господарювання: Встановлення податкових пільг для пріоритетних галузей економіки, таких як високотехнологічні виробництва, альтернативна енергетика, а також для новостворених підприємств у цих галузях.

5. Використання механізму прискореної амортизації: Надання можливості підприємствам швидше списувати вартість основних засобів і нематеріальних активів, що дозволяє зменшувати податкові зобов'язання у короткостроковій перспективі та стимулює оновлення виробничих потужностей.

Зазначені інструменти сприяють створенню більш сприятливого середовища для залучення інвестицій, модернізації підприємств та активізації інноваційної діяльності, що є ключовим чинником для забезпечення сталого економічного розвитку України.

Тимчасове звільнення від оподаткування окремих видів діяльності та галузей економіки спрямоване на розширення доступу суб'єктів господарювання до інвестиційних ресурсів. Зекономлені суми податків, за умови їх спрямування підприємствами на розвиток власної діяльності, можуть стати потужним стимулом для нарощування обсягів виробництва та покращення якості продукції.

Такі заходи створюють умови для підвищення конкурентоспроможності підприємств, що у перспективі сприяє зростанню їхніх прибутків. Це, своєю чергою, забезпечує розширення податкової бази та збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Таким чином, тимчасові податкові пільги не лише підтримують економічно важливі галузі, але й створюють передумови для стійкого економічного зростання та формування довгострокового позитивного ефекту для державних фінансів.

Однією з ефективних форм підтримки інноваційних підприємств є «дослідницький податковий кредит». Цей механізм передбачає надання

підприємствам права вилучати з оподатковуваного доходу витрати, пов'язані з проведенням науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР).

Дослідницький податковий кредит стимулює підприємства інвестувати в розробку нових технологій, продуктів і послуг, оскільки дозволяє їм зменшувати податкове навантаження у короткостроковій перспективі. Це знижує фінансові ризики, пов'язані з інноваційною діяльністю, і робить такі інвестиції більш привабливими.

Впровадження дослідницького податкового кредиту також сприяє розвитку національного науково-технологічного потенціалу, підвищує конкурентоспроможність підприємств на внутрішніх і зовнішніх ринках та стимулює зростання інноваційної активності в економіці загалом.

Характеризуючи інвестиційну спрямованість справляння акцизного податку та мита, слід зазначити, що їхній вплив на стимулювання інвестиційної активності є відносно обмеженим. Це зумовлено специфікою цих податків, які спрямовані переважно на регулювання споживання певних товарів і захист внутрішнього ринку, а не на пряме стимулювання інвестицій.

Акцизний податок, як правило, застосовується до підакцизних товарів (алкоголь, тютюнові вироби, пальне тощо) і виконує переважно фіскальну та регуляторну функції, не створюючи значних стимулів для інвестування у виробничі чи інноваційні сфери.

Мито, у свою чергу, має на меті регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема захист внутрішніх виробників від конкуренції з імпортом. Хоча воно може мати непрямий вплив на стимулювання внутрішніх інвестицій у певні галузі, цей ефект є обмеженим і залежить від рівня тарифів і їхнього впливу на економічну динаміку.

Таким чином, акцизний податок і мито мають меншу здатність впливати на інвестиційно-інноваційну діяльність порівняно з іншими податковими інструментами, такими як податок на прибуток чи податкові кредити. Однак їхня роль у формуванні доходів бюджету й підтримці певних галузей економіки залишається важливою.

РОЗДІЛ 3

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З метою визначення ефективних шляхів підвищення інноваційної активності в Україні доцільно звернутися до аналізу міжнародного досвіду організації та стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у країнах, які є орієнтирами у формуванні національної інноваційної системи. Вивчення підходів, застосованих цими країнами, дозволить виявити найбільш дієві інструменти підтримки інновацій, які можуть бути адаптовані до українських реалій.

Ключові аспекти, які варто врахувати:

1. Фіскальні стимули: У країнах із розвиненими інноваційними системами, таких як Німеччина, США, Південна Корея, широко застосовуються податкові пільги, інноваційні податкові кредити та прискорена амортизація. Ці заходи спрямовані на заохочення бізнесу до інвестицій у науково-дослідні роботи та нові технології.

2. Інфраструктурна підтримка: Розвиток наукових парків, інкубаторів і центрів трансферу технологій є ефективним механізмом підтримки стартапів і сприяння впровадженню інновацій.

3. Фондове фінансування: У багатьох країнах держава виступає посередником у створенні венчурних фондів і грантових програм для фінансування інноваційних проєктів, що зменшує фінансові ризики підприємців.

4. Розвиток людського капіталу: Підтримка освітніх програм і підготовки кадрів у галузі STEM (наука, технології, інженерія, математика) є важливою складовою інноваційної політики.

5. Інтеграція науки та бізнесу: Створення платформ для співпраці між науковими установами, підприємствами та державними органами сприяє розвитку практичних інновацій і комерціалізації наукових розробок.

Застосування цього досвіду в Україні може бути ефективним за умов врахування національних особливостей економічного середовища та адаптації міжнародних підходів до українських реалій. Це сприятиме формуванню національної інноваційної системи та забезпечить зростання інвестиційно-інноваційної активності в країні.

Сьогодні у світі в рамках трьох основних моделей інноваційного розвитку — американської, європейської та японської — сформовані доволі повні й комплексні системи стимулювання різних етапів інноваційного процесу. Кожна з цих моделей має свої унікальні особливості, які визначають підходи до підтримки та розвитку інновацій.

1. Американська модель:

- Орієнтована на ринкові механізми стимулювання інновацій.
- Значна роль приватного сектору, венчурного капіталу та стартапів.
- Потужна система державних грантів і контрактів для фінансування фундаментальних і прикладних досліджень через такі інституції, як Національний науковий фонд (NSF) і DARPA.
- Акцент на комерціалізації досліджень і співпраці між бізнесом та науковими установами.

2. Європейська модель:

- Заснована на поєднанні державного регулювання та підтримки, а також активної участі приватного сектору.
- Орієнтація на стійкий розвиток, екологічні інновації та соціальну відповідальність.
- Наявність програм на рівні Європейського Союзу, таких як «Горизонт Європа», що фінансують дослідницькі та інноваційні проєкти.
- Сильний акцент на розвитку інноваційної інфраструктури, зокрема наукових парків, технополісів і кластерів.

3. Японська модель:

- Основою є інтеграція науки, освіти, бізнесу та держави через мережі промислових кластерів і наукових інноваційних центрів.

- Орієнтація на довгострокове планування інноваційного розвитку.
- Значна увага приділяється розвитку технологій робототехніки, електроніки та екологічно чистої енергетики.
- Потужна державна підтримка фундаментальних досліджень та інновацій у ключових галузях.

Кожна з цих моделей може бути джерелом натхнення для формування інноваційної політики в Україні. Використання елементів цих систем із урахуванням національних особливостей сприятиме створенню ефективної моделі інноваційного розвитку, адаптованої до викликів і потреб української економіки.

США стабільно утримують позиції лідера світової конкурентоспроможності за багатьма рейтинговими системами, що пояснюється низкою факторів:

1. Розвинута інноваційна екосистема: США є домівкою для багатьох провідних технологічних компаній, таких як Apple, Microsoft, Google, а також для венчурних фондів і стартапів. Розвинена інфраструктура інновацій, науково-дослідні центри та університети, такі як MIT і Stanford, сприяють створенню нових технологій і їхній комерціалізації.

2. Потужна економіка: Великий внутрішній ринок із високою купівельною спроможністю, а також активна участь у глобальній торгівлі забезпечують стабільність і динамізм економіки.

3. Високий рівень фінансування досліджень і розробок (R&D): Значні інвестиції у фундаментальні та прикладні дослідження як з боку держави, так і з боку приватного сектору створюють умови для технологічного прориву.

4. Ефективні інститути управління: Стабільність правової системи, захист інтелектуальної власності, сприятливе бізнес-середовище та чіткі регуляторні механізми підтримують інноваційну активність.

5. Глобальне лідерство в цифрових технологіях: США залишаються лідером у розробці програмного забезпечення, штучного інтелекту, біотехнологій, енергетики та інших високотехнологічних галузей.

За багатьма індексами конкурентоспроможності, такими як Глобальний індекс конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (WEF) або Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business), США демонструють високі позиції, що підтверджує їхню здатність залучати інвестиції, розвивати інновації та забезпечувати економічне зростання. Цей досвід є важливим орієнтиром для країн, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність на глобальному рівні.

Досвід Європейського Союзу щодо координації інноваційних політик країн-членів у створенні єдиного наукового та інноваційного простору є надзвичайно цінним і повчальним для України. Формування загальноєвропейського науково-інноваційного простору стало ключовим елементом у підвищенні конкурентоспроможності економік країн ЄС та їхньої інтеграції у глобальну інноваційну систему.

Основні аспекти цього досвіду, які можуть бути корисними для України:

1. Програма «Горизонт Європа»: ЄС реалізує масштабні програми фінансування наукових досліджень та інновацій, які спрямовані на об'єднання зусиль наукових інститутів, бізнесу та урядів країн-членів. Україна вже долучена до цієї програми, але поглиблення участі дозволить отримати більший доступ до ресурсів та експертизи.

2. Європейський інноваційний і технологічний інститут (EIT): Інститут сприяє розвитку партнерств між освітою, наукою та бізнесом, формуючи інноваційні екосистеми. Україна може використовувати цей підхід для створення регіональних інноваційних кластерів.

3. Європейський дослідницький простір (ERA): Ця ініціатива спрямована на інтеграцію науково-дослідницьких інститутів країн ЄС, забезпечуючи вільний обмін знаннями, дослідниками та інноваціями. Україна може адаптувати та впровадити подібний підхід у своїй науковій політиці.

4. Підтримка інноваційних стартапів: ЄС активно розвиває механізми фінансування стартапів, такі як венчурні фонди, гранти та акселератори. Україна може запозичити ці механізми для стимулювання інноваційного підприємництва.

5. Гармонізація політик і стандартів: Координація нормативної бази між країнами-членами ЄС сприяє ефективній співпраці. Для України це може означати необхідність гармонізації власного законодавства з європейським для стимулювання міжнародної співпраці в інноваційній сфері.

Реалізація таких підходів може суттєво сприяти розвитку інноваційного потенціалу України, інтегруючи її у міжнародний науковий простір та підвищуючи економічну ефективність у довгостроковій перспективі.

Впровадження національної інноваційної системи дозволило Фінляндії стати одним із лідерів у сфері інновацій, незважаючи на обмежені природні ресурси [34]. Цей досвід є цінним для України, оскільки демонструє, як ефективна координація державної політики, науки та бізнесу може забезпечити значний економічний і технологічний прорив див. рис. 3.1.

Рис. 3.1. Інституційна структура забезпечення інноваційної діяльності у Фінляндії

Формування ефективної системи фінансування інноваційних процесів вимагає інтеграції всіх можливих джерел фінансування, включаючи державне, кредитне, венчурне та інші механізми див. табл. 3.1. [34].

Таблиця 3.1.

Можливості використання зарубіжного досвіду в Україні

Країна	Запропоновані заходи
Великобританія, Франція, ФРН	Запровадити ієрархічну структуру пріоритетів, аналогічно Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»
ФРН, Італія, Австрія, Франція, Люксембург	Внести зміни до законодавства, передбачивши механізми пільгового кредитування інноваційної діяльності: – компенсацію (повну або часткову) відсотка по кредитах, що сплачуються підприємствами банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проєктів; – безвідсоткове кредитування (з інфляційною індексацією) інноваційних проєктів у пріоритетних напрямках; – надання державних гарантій банкам
Австрія, ФРН, Великобританія, Франція, РФ	Увести доповнення до законодавства щодо створення та діяльності інноваційних фондів та фондів інноваційного розвитку з метою: – залучення коштів юридичних і фізичних осіб для інвестування в науково-технічні розробки та інноваційні проєкти; – залучення коштів юридичних та фізичних осіб для створення нових інноваційних підприємств
Франція, Іспанія, Великобританія, Швеція, Чехія, інші країни ЄС, РФ, Японія, Австралія, Таїланд	Передбачити звільнення від сплати ввізного мита, податку на додану вартість та інших обов'язкових платежів наукові прилади, обладнання, запасні частини і витратні матеріали до них, реактиви, зразки, матеріали для дослідів, науково-технічну та навчальну літературу, що ввозяться в Україну для забезпечення власної науково-технічної діяльності наукових установ і організацій державних академій наук та вищих навчальних закладів України
Бельгія, Угорщина, Франція, Іспанія	Запровадити на певний період часу пільгове оподаткування доходів новостворених підприємств («start-up») у разі: реалізації високотехнологічної продукції, експорту високотехнологічної продукції, придбання нових технологій, отримання доходів у результаті застосування винаходів
Південна Корея	Запровадити зниження ставок податку для підприємств, що працюють лише у сфері певних пріоритетних напрямів високих технологій
США	Передбачити зменшення податкових зобов'язань банкам, які фінансуватимуть інноваційну діяльність, їх пільгове рефінансування або ж передання їм частки прибутку в профінансованому інноваційному проєкті для активізації інноваційної діяльності перспективних інституційних інвесторів, інвестиційних фондів та компаній, а також комерційних банків

Таким чином, орієнтація на побудову інноваційного суспільства повинна ґрунтуватися на таких ключових засадах: пріоритетне використання національних систем науки та освіти; інтеграція науки, освіти та виробництва; визначення пріоритетних напрямів розвитку; зміцнення інституційної основи; міжнародна інтеграція; стимулювання людського капіталу; інвестування в розвиток кваліфікованих кадрів, підтримка молодих науковців і підприємців, створення умов для залучення талановитих фахівців, у тому числі з-за кордону.

Реалізація цих заходів сприятиме побудові інноваційного суспільства, що стане основою для стійкого економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені та забезпечення високого рівня добробуту населення.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, активізація інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні вимагає подолання існуючих негативних чинників та зосередження уваги на розвитку внутрішньоекономічних процесів.

До ключових завдань у цьому напрямі належать:

1. Нівелювання негативних чинників:

- Зниження впливу військової агресії через розробку програм економічного відновлення та залучення міжнародної підтримки.
- Подолання наслідків пандемії COVID-19 шляхом адаптації економічної політики та впровадження інноваційних рішень у сфері охорони здоров'я та цифровізації.
- Поліпшення економічної кон'юнктури через реформування податкової системи, стимулювання бізнесу та зміцнення макроекономічної стабільності.

2. Розвиток внутрішньоекономічних процесів:

- Створення сприятливого інвестиційного клімату через запровадження прозорих правил ведення бізнесу, зменшення бюрократичних перешкод і захист прав інвесторів.
- Стимулювання інноваційної активності шляхом фінансової підтримки досліджень, розвитку технопарків та впровадження податкових пільг для підприємств, що інвестують у наукові розробки.
- Акцент на розвиток людського капіталу через модернізацію системи освіти, підготовку кадрів для високотехнологічних галузей і створення умов для працевлаштування фахівців у науці та інноваціях.

Зосередження зусиль на цих напрямках сприятиме активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, що стане основою для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України.

Отже, проведений аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні виявив негативну динаміку цих процесів, що насамперед зумовлено збройною агресією проти нашої країни.

Війна призвела до значних втрат у виробничих потужностях, руйнування інфраструктури, скорочення обсягів інвестицій, зниження інноваційної активності підприємств та посилення економічної нестабільності. Крім того, зовнішні та внутрішні інвестори в умовах високих ризиків суттєво обмежили фінансування інноваційних проєктів.

Ця ситуація вимагає термінових заходів для стабілізації інвестиційно-інноваційного клімату через:

- створення програм відновлення промисловості;
- залучення міжнародної допомоги;
- стимулювання державної підтримки інноваційної діяльності;
- реалізацію податкових і фінансових механізмів, спрямованих на підтримку підприємств у кризових умовах.

Таким чином, подолання цих викликів стане ключовим завданням для забезпечення економічного відновлення та сталого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, відсотка та економічного циклу, пер. з англ. В. Старка. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2011. С. 242.
2. Блискавка Т. В. Формування механізмів фіскального регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2013. № Вип. 4. С. 48–58.
3. Дегтярьова С. А. Рекомендації щодо вдосконалення інструментів збалансованого інвестиційного забезпечення інноваційних процесів на регіональному рівні. *Інноваційна економіка*. 2014. № 5. С. 173–177.
4. Желюк Т. Л. Аналіз використання фіскального інструментарію в становленні інноваційної економіки. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 22, № 1. С. 117–124.
5. Затонацька Т. Формування фіскального простору інвестиційної діяльності в Україні. *Світ фінансів*. 2013. № Вип. 4. С. 7–14. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10043/1/%D0%97%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2..pdf>.
6. Затонацька Т. Г. Деякі аспекти фіскального стимулювання інноваційних підприємств в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 6. С. 19–29.
7. Зоря С. Від субсидій до інвестицій. Як поліпшити вплив фіскальної політики на сільське господарство. *День*. 2006. 13 вересня (№154). С.5.
8. Карпук А. І., Миклуш Т. С., Дзюбенко О. М. Організаційно-економічне забезпечення комплексного природокористування на муніципальному рівні: інвестиційно-фіскальні аспекти. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 11–18.
9. Козюк В. Глобалізація та міжчасові обмеження фіскальних стимулів. *Світ фінансів*. 2013. № Вип. 3. С. 81–90. URL:

<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12106/1/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%92..pdf>.

10. Кузьмін О. Є., Комарницька Г. О. Методи оцінювання економічної ефективності державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11. С. 30–35.
11. Микитюк В. Оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств за її складовими. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № Вип. 4 : жовт.-груд. С. 105–116.
URL:
<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/29026/1/%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%82%D1%8E%D0%BA.pdf>.
12. Микуляк О. В., Василюк Ю. А. Оцінка фіскальних стимулів інвестиційної активності в Україні. *Інноваційна економіка*. 2014. № 5. С. 256–260.
13. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2017–2022 роки. Державна служба статистики України. URL:
<https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності у січні-грудні 2022 року. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Прямі іноземні інвестиції в Україну. Мінфін. URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>
16. Вернер І. Є. Статистичний щорічник України за 2020 рік. Київ: Державна служба статистики України, 2021. 455 с. URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf
17. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/about-gii#reports>

- 19.Радинський С. В., Краузе О. І. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Соціально-економічні проблеми і держава. 2016. Вип. 2 (15). С. 55-61.
- 20.Руденко В. Імплементція "золотого правила" у фіскальний механізм регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Світ фінансів*. 2022. № Вип. 4(73). С. 142–153. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49960>.
- 21.Цицик Р. В. Напрями підвищення фіскальної стійкості в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № Вип. 3. С. 89–103.
- 22.Штань М. Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні за умов глобалізації. *Банківська справа*. 2015. № 1-2. С. 32–39.
- 23.Щава Р. П. Диференційний підхід до визначення структури фіскальної політики. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 7-8. С. 14–17.
24. Податкове навантаження : потреби регіону і можливості стягнення податків в умовах кризи [Текст] : монографія / В. С. Альошкін, О. М. Антіпов, О. В. Дрозняк [та ін.] ; редкол. : Т. В. Калінеску, І. П. Житна, В. І. Чиж [та ін.]. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 176 с
- 25.Фіскальний простір сталого соціально-економічного розвитку держави [Текст] : монографія / А. І. Крисоватий, Л. П. Амбрик, Є. П. Бондаренко [та ін.] ; за ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 331 с. – Режим доступу : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12154/1/a_002.pdf. – До 50-річчя ТНЕУ.
- 26.Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку [Текст] : монографія / А. І. Крисоватий, Л. П. Амбрик, М. П. Бадида [та ін.] ; за наук. ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 460 с. – Режим доступу : http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/9973/1/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84_%d0%b2%d0%b5%d1%80%d1%81%d1%82%d0%ba%d0%b0.pdf. – До 50-річчя ТНЕУ.

- 27.Бондар, І. С.Формування державної політики в сфері інноваційної діяльності [Текст] : навч. посіб. / І. С. Бондар, В. Г. Горник, Ю. І. Горбань. – К. : Ліра-К, 2016. – 280 с
28. Інноваційний механізм управління суб'єктами господарювання [Текст] : монографія / Ю. А. Богач, А. М. Бутова, А. Є. Буяк [та ін.] ; за заг. ред. П. П. Микитюка. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 450 с. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/1923/1/%d0%9c%d0%b8%d0%ba%d0%b8%d1%82%d1%8e%d0%ba%20%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80.pdf>.
- 29.Інвестиційно-інноваційна діяльність : теорія, практика, досвід [Текст] : монографія / М. П. Денисенко, Л. І. Михайлова, І. М. Грищенко [та ін.] ; за ред. М. П. Денисенка, Л. І. Михайлової. – Суми : Університетська книга, 2015. – 1050 с.
- 30.Управління інвестиціями та інноваціями [Текст] : текст лекцій ; навч. посіб. / Г. В. Жаворонкова, Л. І. Скібіцька, Т. В. Сівашенко, О. І. Туз. – К. : Кондор, 2013. – 181 с.
- 31.Інвестиційно-інноваційний розвиток економіки регіону [Текст] : матеріали IV з'їзду Співки економістів України та Міжнар. наук.-практ. конф. / під заг. ред. В. В. Оскольського. – К. : СЕУ, 2010. – 410 с.
- 32.Сучасна парадигма фіскальної політики України в умовах формування суспільства сталого розвитку : моногр. / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 460 с.
- 33.Луцик А. І., Дмитрів В. І. Податок на нерухомість – тест на демократичність. Інноваційна політика. 2009. № 3. С. 130–135.
- 34.Дмитрів В.І. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Ефективна економіка. 2014. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3214>
- 35.Дмитрів В. Вплив податкової політики на стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні. Інноваційно-інвестиційна діяльність. С. 151–154.